

Izvorni znanstveni članak
UDK 347.795 (497.13 DUB) (093) »16/17«
Članak je primljen 24. V. 1989.

Nenad Vekarić

Zavod za povijesne znanosti JAZU,
Dubrovnik, Lapadska obala 6

SUD JANJINSKE KAPETANIJE

Niža sudska i upravna vlast u Dubrovačkoj Republici organizirala se kroz dvije vrste administrativnih jedinica — kroz knežije i kapetanije. Teritorijalni opseg i broj knežija i kapetanija mijenjao se kroz povijest prema potrebama i nahođenju dubrovačke vlade. U drugoj polovici 17. stoljeća pa sve do pada Republike, razdoblju o kojem je riječ u ovome radu, bilo je 7 knežija i 3 kapetanije:

- 1) Knežija za Konavle sa sjedištem u Pridvorju
- 2) Knežija za Župu i Rijeku Dubrovačku sa sjedištem u Čibači
- 3) Knežija za Dubrovačko Primorje sa sjedištem u Slanome
- 4) Knežija za istočni dio poluotoka Pelješca sa sjedištem u Stonu
- 5) Knežija za Mljet sa sjedištem u Babinom Polju
- 6) Knežija za Lastovo u Lastovu
- 7) Knežija za Elafitske otoke sa sjedištem u Lopudu
- 8) Kapetanija za Cavtat i dio Konavala (do Uskoplja) sa sjedištem u Cavtatu
- 9) Kapetanija za središnji dio poluotoka Pelješca (od Janjine do Trpnja) sa sjedištima u Janjini i Trpnju
- 10) Kapetanija za Trstenicu (zapadni dio Pelješca) sa sjedištem u selu Karmenu u Podgorju.¹

U ovom radu analizira se sudska djelatnost jedne od spomenutih administrativnih jedinica — Janjinske kapetanije. Janjinska kapetanija osnovana je 1465. godine,² a obuhvaćala je središnji dio poluotoka Pelješca — Janjinsko područje, Župu (Pelješku) i Trpanj, tj. 13 naselja prema današnjoj

¹ Isp. K. Vojnović, Sudbeno ustrojstvo Republike Dubrovačke, preštampano iz Rad JAZU, knjiga CV, Zagreb 1891., str. 23—26; A. Marinović, Lopudska Universitas, Anali Historijskog instituta JAZU, sv. 3, Dubrovnik 1954, str. 196—197; I. Mitić, Prilog upoznavanju načina kažnjavanja u Dubrovačkoj Republici, Anali Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU u Dubrovniku, sv. XXII—XXIII, Dubrovnik 1985, str. 154—155.

² V. Foretić, Kroz prošlost poluotoka Pelješca, Spomenica Gospe anđela u Orebićima 1470—1970, Omiš 1970, str. 280. Prije 1465. godine ovo područje pokrivala je Trstenička kapetanija.

klasifikaciji: Trpanj, Podobuče, Donja Banda, Oskorušno, Kuna, Potomje, Pijavičino, Osobljava, Sreser, Drače,³ Janjina, Popova Luka i Trstenik.

Analiza je izvršena na temelju arhivske serije »Lamenta Janinae« (»Lamenti di Jagnina«). U doslovnom prijevodu naziv te serije znači »Janjinske žalbe«, ali riječ je zapravo o tužbama o kojima u prvom stupnju suđi janjinski kapetan.

Iz te serije (serija 65, Historijski arhiv u Dubrovniku) sačuvano je ukupno 16 svezaka. Prvi svezak obuhvaća razdoblje od 1653. do 1655. godine, a svezak br. 2 počinje 1733. godinom i ostali se, s manjim prekidima, nastavljaju sve do pada Republike 1808. godine. Svesci koji su obuhvaćali period od 1733. godine vjerojatno su uništeni spaljivanjem u vrijeme »sutvidske« kuge koja je harala na Pelješcu 1732. godine i kada su, između ostalog, spaljene i janjinske matične knjige. Svezak br. 1 vjerojatno je bio pohranjen na drugom mjestu i zahvaljujući tome ostao sačuvan. Tužbe u razdoblju od 1748. do 1752. godine zabilježene su u istom svesku sa »Diversi di Jagnina« i u Historijskom arhivu u Dubrovniku sistematizirani u toj seriji (serija 65a) kao »Lamenti di Jagnina« svezak 1. Budući da svezak 1 već postoji, radi razlikovanja taj će se svezak označavati pod brojem 5a.

U obzir se također uzelo i 34 tužbe, upisane u sveske »Diversi di Jagnina«, a koje po svom sadržaju pripadaju seriji »Lamenta«. Te tužbe zapisane su u drugoj knjizi po svoj prilici zbog toga što su janjinski kapetan i kancelar ponekad mijenjali boravište (u promatranom razdoblju sjedište se nalazimo u Janjini i u Trpnju), pa im u tim trenucima potrebna knjiga nije bila pri ruci.

Obrađene su ukupno 1982 tužbe.⁴

Nadležnost

Kao najnižoj sudskoj instanci u Dubrovačkoj Republici, kapetaniji (i knežiji) bilo je povjereno sudovanje u sporovima manjeg značenja odnosno manje vrijednosti. Za teže krivična djela bio je nadležan Sud kriminala u Dubrovniku koji je ujedno bio i druga i posljednja instanca za sporove iz nadležnosti kapetanije (i knežije). Kapetani su pak, kod težih krivičnih djela obavljali funkciju istražnog suca te su bili dužni krivca lišiti slobode, ispitati svjedoke i o svemu tome obavijestiti Sud kriminala u Dubrovniku.⁵

³ Selo Drače nije postojalo u vremenu Dubrovačke Republike. No, do 1732. godine, kada je kugom uništen, postojao je Sutvid, danas dio naselja Drače. U seriji »Lamenti« nema nijedne tužbe u kojoj je bilo tužilac ili tuženi žitelj Sutvida.

⁴ Ovaj rad čini cjelinu s radom »Lamenti di Jagnina«, a koji će se objaviti na drugom mjestu.

⁵ Liber Croceus, I, c. 182, za 7. 5. 1519. godine, str. 329—335. Evo i jednog primjera iz prakse u Janjinskoj kapetaniji: dana 13. svibnja 1775. godine došla je obavijest da je u Maloj Prapatni nađeno mrtvo izranjeno tijelo. Radi saznanja istine otvoren je postupak i kapetan je kao svjedoke ispitao Juricu Beza, Petra i Andriju Mastilicu, Luku Sokola, Roka Vilinu i Petra Pićinu. »Ja sam bio u barci i Mato Despot — svjedočio je Jurica Bezo — i došli smo u Malu Prapatnu i tu smo našli jednoga čovika mrtva u kraj mora i pošli smo vidit ga i rečeni mrtac bio je usmrđen i bez kosa i ruke i faca izjedena, samo je bio na prsima od krvi i dvije rane i nađen mu je bio jedan pas crljen i gaće vlaške, bijele od sukna, i što mi se para, jes primorac Mletaški, ma sam čuo na Opuzenu di govoru Opuzenjani to će bit koji od turske ruke ubijen, od koga Metkovca.« Budući da ubojica nije pronađen postupak je obustavljen. Lam. Jagn. sv. 9, f. 97' — 99', za 13. 5. 1775. god.

Sporovi iz nadležnosti kapetanije mogu se sistematizirati u tri skupine koje se međusobno razlikuju po osobama koje spor iniciraju, po karakteru tužbenog zahtjeva, po načinu provođenja dokaznog postupka, kao i po sadržaju same presude. To su:

a) Sporovi krivično-pravnog karaktera koji se mogu inicirati privatnom tužbom ili po službenoj dužnosti. Tužbeni zahtjev uperen je na kažnjavanje delinkventa, a dokazni postupak obavezno sadrži ispitivanje svjedoka. Presuda kojom se usvaja tužbeni zahtjev sadrži kaznu.

b) Sporovi građansko-pravnog karaktera koji se iniciraju isključivo privatnom tužbom. Tužbeni zahtjev uperen je na restituciju nekog narušenog prava. Istinitost tužiočevog iskaza pretpostavlja se u tužbi i svjedoci se ispituju jedino ako tuženik ospori tužbeni zahtjev. Provođenje dokaznog postupka se, u pravilu, povjerava vještacima (procjeniteljima, tzv. stimaturima) čijem se iskazu također vjeruje dok ne uslijedi prigovor. Presuda kojom se usvaja tužbeni zahtjev sadrži odluku o restituciji, a ne i kaznu.

c) Mješoviti sporovi sastoje se i od krivično-pravnih i od građansko-pravnih elemenata. Tužba tada sadrži i zahtjev za kažnjavanjem i zahtjev za restitucijom, a to se kasnije manifestira i u presudi. Tipičan primjer je slučaj krađe. Postupak se može pokrenuti i privatnom tužbom i po službenoj dužnosti. Dokazni postupak obavezno sadrži ispitivanje svjedoka, a često i rad vještaka.

Sporove iz nadležnosti kapetanije presuđivao je kapetan koji se imenovao za razdoblje od jedne godine, stupajući na dužnost najčešće 1. svibnja.⁶ U slučajevima kapetanove spriječenosti sudio je njegov zamjenik — vicekapetan.

Postupak

Postupak se pokretao privatnom tužbom ili po službenoj dužnosti. U praksi su bili rijetki slučajevi kapetanove inicijative. Od 1982 obrađene tužbe samo 16 ih je pokrenuto po službenoj dužnosti. To bi se obično događalo onda kada bi izbio neki skandal, a nitko se ne bi pojavio s tužbom, svjestan da će i sam nastradati (na pr. u slučaju tuče) ili se, pak, potencijalni tužilac nije javio iz nekog drugog razloga, na pr. zato jer je fizički napadnut od najbližeg srodnika.

Prilikom podnošenja tužbe nije bila nužna kapetanova prisutnost. Tužbu je zapisivao kancelar u knjigu »Lamenti di Jagnina« i kasnije je predložio kapetanu, nakon čega bi započeo dokazni postupak.

Tužilac u sporu uvijek je bio poznat. To je mogla biti jedna ili više osoba koje su poimence uvijek bile navedene. Tužilac nije morao biti oštećenik. S obzirom na široka ovlaštenja kapetana u kreiranju daljnjeg toka postupka — tužilac je više nalikovao na osobu koja je obavijestila kapetana o protupravnom činu nego na osobu koja je tužbom usmjeravala tok postupka. Zbog toga se u pogledu aktivne legitimacije nisu ni tražile posebne formalnosti. Aktivnu legitimaciju imao je zapravo svatko — no, u praksi (kad tužilac nije ujedno bio i oštećenik) to su najčešće bili srodnik, gospodar ili kmet oštećenika. A kada bi netko izvan tog kruga obavijestio kapetana —

⁶ No, i kapetana su, bar kad je obavljao sudsku djelatnost oslovljavali sa »Kneže« kao kneza u knežijama.

tužba je dobijala formu pokretanja spora po služebnoj dužnosti i kao tužilac se zapravo pojavljivao sam kapetan.

Za razliku od tužioca, tuženik nije morao biti u tužbi poimence određen. To se događalo kada učinilac protivpravne radnje nije bio poznat (krađa, poljska šteta). Primjenjivao se institut kolektivne odgovornosti na taj način da se tužila »bližjka« (»vicinanza«), tj. seljani sela najbližeg šteti. Oni su bili dužni u određenom roku (u 17. stoljeću taj rok je iznosio 4, a u 18—19. stoljeću 1 mjesec) ukazati na krivca, a ako to ne bi učinili, smatrali bi se krivim i osudili da nadoknade štetu. Kod krađe ponekad se tužila i nepoznata osoba — kradljivac — za slučaj da u budućnosti bude pronađen.

Dokazni postupak bio je jednostavan i sadržavao je tri moguće radnje: ispitivanje svjedoka, ispitivanje stranaka i procjenu vještaka.

Ispitivanje svjedoka i stranaka vršilo se na isti način. Njih je ispitivao kapetan, najčešće samo u prisutnosti kancelara kao zapisničara.⁷ Mogao je

⁷ Način na koji je kapetan ispitivao svjedoke pokazuje nam slijedeći primjer: Dana 22. 11. 1747. godine Antun Vidošević iz Kune tužio je Anicu Stjepana Šimunkovića, Jerku Franića Šimunkovića, Anicu i Katu Tice-Jozepović iz Potomja jer su ga, bez njegove krivnje, istukli drvima, razbivši mu glavu i okrvavivši ga. Slijedeći dan stigla je protutužba Anice Stjepana Šimunkovića protiv braće Petra i Antuna Vidoševića jer su istukli nju i njenu kunjađu Jerku. Uz obe tužbe nalazi se i zabilješka kancelara da je vidio ozljede na tužiocima. Postupak je spojen i kao svjedok je pozvana Klara Lukina Jurović iz Grude:

Kapetan: Rekla si da si vidjela krvava Antuna Vidoševa, zato nam reci, di si ga vidila krvava(va)?

Klara: Vidila sam krvava u njega na baštini i bio je krvi niz obraz.

Kapetan: Da zašto je bio krvav?

Klara: Ja ne znam niti znam odakle mu je išla krv zašto sam ja bila dalje od njega, samo sam vidjela de je izgunesen od krvi.

Kapetan: Rekla si da si vidjela rečenog Antuna izić između Anice Šimunkovića, Anice Ticine i Kate Ticine, zato nam reci što su ove bile s njime?

Klara: Ja ne znam što ja nisam bila na početku od gungulja.

Kapetan: Govoriš da nijesi bila na početku od gungulja, zato nam reci što hoć rijeti s ovom riječi od gungulja?

Klara: Hoću rijet da ja nijesam bila na početku od skandela koji je bio među rečenim Antunom i Anicom Šimunkovića.

Kapetan: Ti si rekla da je bio skandejo među rečenim Antunom i Anicom Šimunkovića, zato nam reci što znaš!

Klara: Ja ne znam niti znam što je bilo.

Kapetan: Da kako govoriš da je bio skandejo?

Klara: Ja ne znam nego samo što sam vidjela de je jedno drugoga okrvarilo.

Kapetan: Ti nam govoriš da je bio skandejo, i da je jedno drugoga okrvarilo, zato nam reci ko je koga okrvavio i među kijem je bio skandejo?

Klara: Bio je skandejo među Antunom Vidošević i Anicom Šimunkovića i vidjela sam da je krvav Antun Vidošević, Anicu Šimunkovu i Anicu Ticinu koji su bili svi u jedno.

Kapetan: Ti nam govoriš da je bio skandejo među rečenim Antunom i Anicom Šimunkovića, zato nam reci na koji je način to bio skandejo i odgovori nam što smo te pitali odizgar ko je koga okrvavio?

Klara: Ja ne znam zašto je bio, niti znam ko je koga okrvavio, samo što sam vidjela di su krvavi.

Kapetan: Mi te pitamo zašto je bio skandejo i pitamo te da nam odgovoriš koji je bio skandejo. er kad govoriš da je bio skandejo, valja da znaš koji je bio skandejo, kad govoriš da je jedan drugo(ga) okrvavio, valja da znaš ko je koga okrvario, zato nam odgovori.

Klara: Ja vam odgovaram da je bio skandejo za peču što drži Antun Vidošević pod Potovnjem pod kućom Šimunkovića na koju je bilo ulezlo prase, i ka je došla Anica Šimunkova za istirat rečeno prase, i tu su se svadili rečeni Vidošević i Anica

i suočiti svjedoke sa strankom, kao i same stranke, ali to se u praksi rijetko događalo. Kod parnica za naknadu štete dokazni postupak najčešće je obuhvaćao svjedočenje dvojice procjenitelja — stimatura o visini štete.⁸ Stranke su se mogle žaliti i tražiti novu procjenu, preuzimajući rizik troškova u slučaju nepovoljnog ishoda. U praksi su takva traženja bila rijetka i procjena stimatura u pravilu je ulazila u dispozitiv presude.

Čitav postupak bio je obilježen vrlo naglašenim inkvizitornim elementima. Kapetanova ovlaštenja bila su vrlo široka, a samim time i skućene mogućnosti stranaka da utječu na njegov tok. Kapetan nije bio ograničen tužbenim zahtjevom. Mogao je odlučiti i o stvarima koje u tužbi nisu bile navedene, a presudu protegnuti i na druge osobe koje tužilac ne tuži. Mogao je čak osuditi i samog tužioca. Sam je odlučivao o dokazima koji će se provesti i o načinu njihova provođenja. O utjecaju kapetana na razvoj postupka slikovito govori jedna tužba iz 1764. godine. Nikola Radoš iz Košarnog Dola tužio je Luka Grgala (Matkovića) iz Borja zbog štete koju mu je na posjedu pričinila njegova stoka. Postupak završava presudom protiv dvojice stimatura Stjepana Jurovića i Franića Puriša jer je ovaj potonji procijenio štetu a da uopće nije bio na mjestu događaja.⁹ Stranke u sporu vjerojatno su se nagodile i tako izišle iz postupka, no, nije bilo nikakvih formalnih prepreka da se postupak nastavi u onom smjeru u kojem se, prema kapetanovu nahođenju, ukazala potreba.

Takav, elastičan, formom neopterećen postupak bio je vrlo pogodan za utvrđivanje prave istine, omogućujući ujedno i brzo i efikasno postupanje. No, u praksi to je rezultiralo nejednakim postupanjem u sličnim slučajevima, najčešće kao posljedica različitog pristupa pojedinih kapetana. Kod blažih i dobronamjernijih sporovi su obično završavali mirenjem, bez presude, dok bi oni suprotnih obilježja sudili češće i oštrije.¹⁰

Šimunkovića i čula sam tudar di zovu Mandu Bašića govoreći jom, ubiše ti Neputa i ja sam izišla iz kuće Pavlinove i tad sam vidila krvavijeh...

Presuda: Antun Vidošević — 10 dana zatvora, Anica Šimunković — 8 dana zatvora i Anica Ticina — 2 dana zatvora (Lam. Jagn. sv. 5, f. 108—108', 111, 112—113', 116—118', 121).

⁸ Stimaturi su se birali jednom godišnje u svakoj kaznaćini.

⁹ Lam. Jagn. sv. 7, f. 124—127'. za 3. 5. 1764. god.

¹⁰ Različitost pristupa pojedinih kapetana pokazuje i odnos između broja pokrenutih parnica i broja donešenih presuda u njihovim mandatima:

1653/54. GOZZE Marin Nikola	25	—	1744/45. SORGO Nikola		
1654/55. GOZZE Bernard Šimun	72	24	Vladislav	26	3
1655/56. GOZZE Ivan Nikola	4	—	1745/46. BASSEGLI Marko		
1733/34. GOZZE Rafo Ivan-Luka			Ivan-Toma	41	—
	20	2	1746/47. GOZZE Nikola Ivan	32	5
1734/35. SORGO Marko Ivan	33	3	1747/48. GHETALDI Šimun		
1735/36. BASSEGLI Marko			Mato	42	11
Ivan-Toma	39	11	1748/49. SORGO Luka		
1738/39. RAGNINA Frano Savin	10	2	Vladislav	30	8
1739/40. GOZZE Rafo			1749/50. RAGNINA Junije		
Ivan-Luka	30	—	Savino	34	7
1740/41. GOZZE Luka			1750/51. SORGO Ivan Nikola	18	2
Dominik-Pavao	41	—	1751/52. POZZA Mato Nikola	25	—
1741/42. SORGO Luka-Filip			1752/53. SARACA Pavao		
Marin	25	3	Božo	19	2
1742/43. CERVA Ivan Vlaho	20	6	1753. BONA Jerolim Marin	5	—
1743/44. GHETALDI Nikola Mato			1753/54. BONA Frano Jerolim	20	—
	54	8	1754/55. SORGO Antun Marin	13	6

Motiv tuženja

Motiv podizanja tužbe ne treba posebno tumačiti. Tužilac je pokretao parnicu jer se smatrao da je oštećen nečijom protivpravnom radnjom. Ipak, uočava se da je na tužiočevu motivaciju veoma utjecala udaljenost njegovog prebivališta od sjedišta kapetanije. U sjedištu, tužbe su bile mnogo učestalije, dovoljan je bio povišeni ton pa da povrijeđeni otrči kancelaru »učiniti lamemat«. Oni, pak, iz udaljenijih mjesta dobro bi razmislili, a usput se i »ohladili« prije nego bi se odlučili na dugo putovanje (od Janjine do Trpnja udaljenost iznosi oko 25 km). Sjedište Janjinske kapetanije povremeno se mijenjalo, no, najčešće se u promatranom razdoblju nalazilo u Trpnju.¹¹

1755/56. SARACA Nikola Dominik-Božo	15	—	1779/80. GOZZE Pavao Vladislav	26	—
1756/57. GOZZE Baldo Nikola	37	—	1780/81. SORGO Vladislav Nikola	6	1
1757/58. BUCCHIA Marin Nikola	27	—	1781/82. SORGO Mato Nikola	3	1
1758/59. GOZZE Nikola Pavao	25	4	1783/84. SORGO Luka Nikola	1	—
1759/60. CERVA Gabrijel Vlaho	34	1	1786/87. SORGO Marin Nikola	7	—
1760. SORGO Sigismund Petar	20	1	1787/88. GHETALDI Božo-Marija Nikola	23	1
1760/61. SARACA Pavao Božo (vicekapetan)	7	—	1788/89. CABOGA Antun Marin	37	2
1761/62. GRADI Frano Mato	21	—	1790/91. CABOGA Vlaho Marin	1	—
1762/63. GHETALDI Frano Mato	19	—	1793/94. CHETALDI Ivan Nikola	15	—
1763/64. POZZA Mato Nikola	31	1	1794/95. NATALI Jakov Petar	48	3
1764/65. GOZZE Nikola Pavao	33	2	1795/96. ZAMAGNA Mato Miho	30	—
1765/66. ZAMAGNA Miho Mato	15	—	1796. GHETALDI Frano Mato	13	—
1766/67. SORGO Klement Petar	30	2	1796/97. POZZA Marin Mato	21	1
1767/68. SARACA Vlaho Božo	15	1	1797/98. ZAMAGNA Mato-Luigi Miho	30	—
1768/69. CERVA Martolica Orsat	23	3	1798/99. CABOGA Vlaho Ivan	29	1
1769/70. SORGO Luka Petar	38	7	1799/00. SORGO Marin Nikola	23	—
1770/71. ZAMAGNA Martolica Mato	19	1	1801/02. POZZA Lucijan Mato	48	8
1771/72. SORGO Luka Vladislav	12	1	1802/03. CABOGA Vlaho Marin-Ivan	43	1
1772/73. GHETALDI Sigismund Dominik-Mato	35	—	1803/04. SARACA Božo Nikola	47	2
1773/74. GRADI Sigismund Mato	35	1	1804. BONA Luka Miho	1	—
1774/75. CERVA Martolica Orsat	43	—	1804/05. GOZZE Pavao Nikola	45	1
1775/76. MENZE Ivan Klement	33	—	1805/06. CABOGA Klement Ivan	40	—
1776/77. ZAMAGNA Frano Mato	33	1	1806. ZAMAGNA Mato-Luigi Miho	4	—
1777/78. ZLATARIĆ Marin Dominik	46	7	1806/07. POZZA Marin Mato (vicekapetan)	21	—
1778/79. ZLATARIĆ Marin Dominik	44	5	1807/08. POZZA Marin Mato	47	1
			1808. GHETALDI Nikola Mato	5	1
			ukupno	1982	165
				(8,30%)	

¹¹ Zbog izražene privredne aktivnosti janjinski je kapetan tijekom 18. stoljeća najčešće uređivao u Trpnju, a ne u službenoj rezidenciji u Janjini. Zbog toga su i kancelari redovito potjecali iz Trpnja i to iz jednog ogranaka roda Agustinovića kojem je oblikovan i nadimak Kanče. Kancelari su bili Vicko Petrov (rođ. 1710), Petar Vickov (rođ. oko 1735) i Vicko Petrov Agustinović (1775—1851). Isp. Z. Šundrica, O školskim prilikama na teritoriju Dubrovačke Republike u XVIII vijeku. Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, sv. X—XI, Dubrovnik 1962/3., str. 292.

Zbog toga je i broj trpanjskih tužilaca, u odnosu prema broju stanovnika, bio najveći — i obrnuto, kod izoliranih naselja, Podobuča i Osobljave — najmanji (tablica 1).

Tablica 1 — Sačuvane tužbe janjinskog kapetanata prema porijeklu tužioca (1653—1808)

Porijeklo tužioca	Broj tužbi	Udio u broju tužbi (%)	Udio u broju stanovnika (%)
Trpanj	432	23,6	13,0
Podobuče	47	2,6	4,8
Donja Banda	254	13,9	10,9
Oskorušno	184	10,1	13,4
Kuna	153	8,4	10,9
Potomje	211	11,6	12,5
Pijavičino	205	11,2	9,1
Osobljava	40	2,2	6,8
Sreser	78	4,3	5,2
Janjina	118	6,5	8,0
Popova Luka	46	2,5	3,2
Trstenik	56	3,1	2,2
Naselja janjinskog kapetanata ukupno	1824	100,0	100,0
Pelješac (ostalo)	72	—	—
Izvan Pelješca	70	—	—
Postupak pokrenut po službenoj dužnosti	16	—	—
Ukupno	1982	—	—

Pojava je još uočljivija kada se analiziraju razdoblja s različitim sjedištem kapetanije. Tako se premještanjem sjedišta iz Janjine u Trpanj povećao udio trpanjskih tužitelja sa 11,6 na 52,6%, a istovremeno smanjio udio Janjinara sa 32,6% na svega 2,6% (tablica 2).

Tablica 2 — Utjecaj udaljenosti tužiočeva prebivališta od sjedišta kapetanata na motivaciju za podizanje tužbe

Sjedište kapetanata	Janjina 1653—1655			Trpanj 1756—1758			Povremeno Janjina i Trpanj 1805—1807		
	tužbe		udio u stanovništvu	tužbe		udio u stanovništvu	tužbe		udio u stanovništvu
	broj	%	%	broj	%	%	broj	%	%
Trpanj	11	11,6	11,8	41	52,6	13,0	17	16,2	14,1
Janjina	31	32,6	8,5	2	2,6	8,0	8	7,6	7,8
Ostala naselja	53	55,8	79,7	35	44,8	79,0	80	76,2	78,1
Ukupno	95	100,0	100,0	78	100,0	100,0	105	100,0	100,0

Drugi činilac koji je utjecao na učestalost tužbi bilo je godišnje doba. Najviše parnica pokretalo se u proljeće i to u mjesecu svibnju, zatim u ljetnim mjesecima, dok je broj tužbi u jesen i zimi bio znatno manji. Uzrok te pojave leži u načinu života i rada. Češći boravak na otvorenom prostoru u proljetnim i ljetnim mjesecima, kao i vrijeme ispaše, utjecali su na povećanu vjerojatnost konflikta (tablica 3).

Tablica 3 — Sačuvane tužbe Janjinskog kapetanata prema godišnjem dobu i mjesecu kada su podignute

Godišnje doba	Mjesec	Broj tužbi	Godišnje doba	Mjesec	Broj tužbi
zima 381 19,2 ⁰ / ₀	I	112	ljetno 550 27,7 ⁰ / ₀	VII	205
	II	123		VIII	202
	III	146		IX	143
proljeće 688 34,7 ⁰ / ₀	IV	226	jesen 343 17,3 ⁰ / ₀	X	122
	V	297		XI	105
	VI	185		XII	116

Završetak postupka

Kapetan je sudio na temelju zakona i običaja. Svake godine, prilikom izbora kaznaca, stimatura i dusticijera, na narodnom zboru, čitale su se osnovne zakonske odredbe (tzv. kapituli).¹² No, taj okvir bio je širok, kapetan je imao velike mogućnosti manevra i to je potenciralo ulogu njegovih osobina na ishod postupka i utvrđivanje kazne.

Postupak je najčešće (91,7⁰/₀) završavao mirenjem, bez kapetanova posredovanja. Na obavijest stranaka postupak se obustavlja bez ikakvih formalnih činova. Ponekad, kod težih konflikata, kapetan se želio uvjeriti u snagu pomirenja pa je pozivao stranke na izjašnjavaње. Tako je, na primjer, bilo 1763. godine kada je Jozo Pavlina iz Potomja istukao svoga brata Pavla. Kapetan, očito spreman da spor riješi bez presude, pozvao je prvo Joza Pavlinu koji se pokajao i bio voljan platiti sve bratove »dangube«, a potom i brata Pavla koji je izjavio: »Petnajest danah bolovao sam, a za ostalo ja mu praštam i Bog mu prostio.«¹³

Unatoč pomirenju stranaka, kapetan je mogao donijeti i osuđujuću presudu. Godine 1754. Mato Dogo iz Vručice tužio je Ivana Brandolu (Milinovića) iz Trpnja jer ga je istukao. Kapetan Antun Marinov de Sargo, vidjevši da su se stranke pomirile, a smatrajući da to ne zadovoljava pravdu, do-

¹² Sadržaj tih kapitula bilježi se u seriji »Diversi di Jagnina«, ali ih ovdje nećemo navoditi jer su po svom tipu slični sadržaju odredaba koje su se čitale na Lopudu, u Dubrovačkom primorju i Župi Dubrovačkoj, a koje su objavili Ante Marinović, Lopudska... (1), str. 205—206, te Josip Lučić u radovima: Uprava u Dubrovačkom (Slanskom) primorju u doba Republike, Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka, sv. I, Dubrovnik 1986, str. 48—53, 55—56, Uprava u Župi Dubrovačkoj, Zbornik Župe Dubrovačke, Dubrovnik 1985, str. 107—113 i Pučki zborovi na Mljetu, Zbornik otoka Mljeta, Dubrovnik 1989, str. 183—203.

¹³ Lam. Jagn. sv. 7, f. 108'—109', 111—113'. za 29. 9. 1763. god.

nio je presudu kojom se Ivan Brandola kažnjava s 20 dana zatvora ili novčanom kaznom od 3 dukata.¹⁴

Odbijanje tužbe u pravilu se vršilo prešutno, nenastavljanjem postupka. Vrlo rijetko se o tome donosila presuda. Tako je, na pr. godine 1734. kapetan odbio tužbu Nikole Violaća iz Potomja protiv Matije Lukača iz Kune jer mu je ubio jednu ovcu. Presudu je obrazložio činjenicom da je ovca bila u Lukačevoj baštini i činila štetu.¹⁵ Ili, godine 1747. kada je odbijena tužba Vlaha Priznaca iz Potomja kojem je Franić Stjepanov Harlović iz Zakamenja pogodio motikom magarca pa je ovaj dva dana kasnije uginuo. Kapetan je Harlovića oslobodio optužbe jer je pogodio magarca braneći svoju mazgu.¹⁶ Godine 1736. kapetan je odbio tužbu Vicka Šarića iz Trstenika protiv svog brata Pavla zbog uvrede i fizičkog napada. Smatrajući tužioca krivim osudio ga je novčanom kaznom od jednog perpera.¹⁷

Kapetan je presudu donosio bez održavanja ročišta. Presuda se upisivala u knjigu »Lamenti di Jagnina«, a o rezultatu su se stranke usmenim putem (preko knežaka) obavještavale naknadno. Stranka se protiv presude mogla žaliti višoj instanci, Sudu kriminala u Dubrovniku.

Presuda se sastojala od uvodnog dijela u kojem su se isticala kapetanove radnje u postupku — uvid u predmet spora i zakonske propise Dubrovačke Republike. Nakon toga slijedilo je obrazloženje (u praksi često izostavljeno) i na kraju dispozitiv. Karakter dispozitiva ovisio je o vrsti spora. Prema njegovom sadržaju odredbe presuda, zapažene u djelovanju Janjinske kapetanije, mogu se klasificirati na slijedeći način:

- 1) Odredbe o kazni
  - kazna zatvora
  - kazna prisilnog rada
  - kazna sramoćenja
  - novčana kazna
  - zabrana vršenja određene službe
  - zabrana svjedočenja
  - dvostruka naknada štete
- 2) Odredbe o restituciji
  - naknada štete
  - popravak oštećene stvari
  - povratak stvari
  - naknada troškova liječenja i izgubljene zarade
  - moralna satisfakcija
- 3) Odredbe o plaćanju troškova postupka

Kazna zatvora izrečena je 112 puta, od toga 53 puta alternativno s nekom drugom kaznom, najčešće novčanom. U pogledu trajanja kazne, najveća je iznosila 3 mjeseca i izrečena je samo dvaput: godine 1744. Ivanu Bubrigu iz Zakotorca jer je istukao svog brata i rekao mu »pasja vjero«¹⁸ i 1778. Andriji Harloviću, također iz Zakotorca, zbog vrijeđanja kapetana.¹⁹

¹⁴ Ibid. sv. 6, f. 62—63. za 20. 7. 1754. god.

¹⁵ Ibid. sv. 2, f. 11, 21. za 4. 4. 1734. god.

¹⁶ Ibid. sv. 5, f. 82—82, 84—85, 91—94, 96—97. za 26. 6. 1747. god.

¹⁷ Ibid. sv. 2, f. 131'—132, 133, 134—134' za 10. 3. 1736. god.

¹⁸ Ibid. sv. 4, f. 55—55', 57—60. za 29. 12. 1743. god.

¹⁹ Ibid. sv. 10, f. 39—41. za 1. 1. 1778. god.

Dok je visina kazne određena Harloviću shvatljiva, ona izrečena Bubrigu čini se neobično oštrom u usporedbi sa sličnim slučajevima gdje se, u načelu, nije izricala kazna veća od 15 dana. Nesumnjivo je posljedica izuzetne strogosti kapetana Nikole Matovog de Ghetaldija koji je službu obavljao godinu dana, od 1. 5. 1743. do 1. 5. 1744. godine, izrekavši u tom razdoblju 7 zatvorskih kazni, od kojih tri u trajanju većem od mjesec dana što je 1/7 ukupnog broja izrečenih kazni tog trajanja u čitavom promatranom razdoblju. Oštrina tog kapetana očituje se i u tome što je jedini otežavao izdržavanje kazne stavljanjem željeznih okova na noge. Spomenuti Bubrig morao je biti okovan prvih mjesec dana izdržavanja kazne, a Franić Račina iz Trpnja, koji je osuđen na mjesec dana zatvora zbog uvrede »pasja para«, prvih 8 dana.²⁰ Kazna se izvršavala ili u tri dubrovačka zatvora ili, pak, u zatvorima u Stonu, Janjini ili Pelješcu. Teži kažnjenici u pravilu su se slali u Dubrovnik.

Kazna prisilnog rada rijetko se primjenjivala za vrste delikata iz kompetencije Janjinske kapetanije. Uočava se nekoliko vrsta ovakvih kazni:

— Veslanje na galiji²¹ u trajanju od mjesec dana određeno je jedino Ivanu Miloševiću iz Pijavičina, godine 1654. zbog fizičkog napada na Katu Jelješkovu iz Grude.²²

— Upućivanje na besplatnu vojnu službu određeno je u dva slučaja 1742. godine, oba puta zbog fizičkog napada. Ta kazna bila je zapravo ekvivalentna zatvorskoj kazni što pokazuje odnos prema alternativno izrečenoj novčanoj kazni. Antun Kulišić iz Trpnja kažnjen je s 12 dana besplatnog vojnog služenja u Dubrovniku ili da plati 10 perpera, a istom presudom njegov sin Petar dobio je 5 dana zatvora ili da plati 5 perpera.²³ Antun Milovanović iz Trstenika osuđen je na 20 dana vojne službe, alternativno s novčanom kaznom u visini 15 perpera.²⁴

— Specifični poslovi utvrđeni za konkretan slučaj — godine 1655. Ivan Mihočev Barač iz Sresera bio je osuđen da na svoj trošak popravi vrata u janjinskom zatvoru. Kažnjen je zbog uvrede i fizičkog napada.²⁵ Popločavanje puta u Trpnju, iza crkve, određeno je kao kazna Matu Andričiću zbog toga što je, godine 1758. izgubio »rišpet« prema svom gospodaru Šišku Gondoli. Ne učini li to, odležati će u zatvoru 10 dana.²⁶ Franić Žitković iz Zakotorca trebao je, godine 1759. učiniti »klade«²⁷ i na svoj trošak ih donijeti u Trpanj. Osuđen je zbog fizičkog napada, a kazna izrečena alternativno sa zatvorskom kaznom od 8 dana.²⁸ Čišćenje nekog prostora određeno je tri puta, uvijek kao dodatna kazna zatvorskoj. Kata, žena Antuna Certića iz Trpnja morala je, godine 1744. očistiti općinsku cestu od sela do crkve Sv. Petra u Trpnju (i 4 dana zatvora).²⁹ Franić Račina je, godine 1753. trebao čistiti općinsku

²⁰ Ibid. sv. 4, f. 17'—19', 40. za 9. 5. 1763. god.

²¹ Kažnjavanje veslanjem na galiji uobičajilo se tijekom 17. i 18. stoljeća, a kazna se izvršavala na stranim galijama, malteškim, napuljskim, mletačkim. Isp. I. Mitić, Prilog proučavanju običajnog prava na području Dubrovačke republike, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 49, Zagreb 1983., str. 420.

²² Lam. Jagn. sv. 1, f. 56—56'. za 14. 7. 1654. god.

²³ Ibid. sv. 3, f. 131—133'. za 11. 7. 1742. god.

²⁴ Ibid. sv. 3, f. 117—117'. za 13. 12. 1741. god.

²⁵ Ibid. sv. 1, f. 88—89, za 28. 12. 1654. god.

²⁶ Ibid. sv. 6, f. 155'—157', 151—155, 144'—145'. za 25. 10. 1758. god.

²⁷ Drveni okovi za noge ili glavu.

²⁸ Lam. Jagn. sv. 7, f. 10'—12, 18'—19. za 17. 9. 1759. god.

²⁹ Ibid. sv. 4, f. 81—81', 82'. za 30. 6. 1744. god.

cestu od Luke do Blaca, također u Trpnju (i 8 dana zatvora),³⁰ a Marko Rabaza iz Janjine osuđen je, godinu dana kasnije, da očisti groblje ispred župne crkve u Janjini (i 8 dana zatvora).³¹ U prva dva slučaja razlog kažnjavanja bio je fizički napad, a u slučaju Rabaze uvreda. I na kraju, Ivan Zorzo iz Kune koji je ubio brava Matiji Špadiću i istukao mu čobana, morao je, godine 1764. preko reda obaviti dužnost tzv. »kuririne«, dakle, osobno, bez prava zamjene, kad bude potreba otići u Ston i da mu se to ne računa kad na njega dođe red.³²

U Janjinskoj kapetaniji primijenjene su dvije vrste kazni sramoćenja:

— Vođenje osuđenika kroz grad na magarcu, licem okrenutom prema repu i izlaganje na stupu sramote.³³ Ta kazna izrečena je samo jednom, godine 1736, i to kumulativno s kaznom zatvora u trajanju od dva mjeseca. Zaradio ju je Nikola Bobanović-Colić iz Kune zbog krađe.³⁴

— Morica tj. stajanje za vrijeme nedjeljne mise s voštanicom u ruci u sredini crkve i sa dva teška kamena zavezana na krajeve konopca koji osuđeniku preko vrata prolazi s jedne strane na drugu.³⁵ Vjerojatno lakši oblik morice bila je tzv. kazna »s jezikom u procijepu« gdje se osuđenik izvrgavao ruglu bez teškog kamenja, ali sa isplaženim jezikom. Kakav je bio psihološki učinak te kazne, najbolje ilustrira slučaj Mare, žene Ivana Vlahovića iz Trpnja koja je, zbog uvrede, godine 1777. kažnjena alternativno — ili s »jezikom u procijepu« prve slijedeće nedjelje za vrijeme trajanja mise u trpanjskoj crkvi ili, pak, s 15 dana zatvora.³⁶ Mare se opredijelila za zatvorsku kaznu, uz napomenu da je u slučajevima alternativnog izricanja kazne zatvora i novčane kazne, osuđenik redovito birao i odlučivao se za novčanu kaznu. Morica je izrečena još dva puta: godine 1764. Stjepanu Juroviću i Franiću Purišu iz Županjeg Sela zbog nesavjesnog obavljanja povjerene im javne službe³⁷ i godine 1778. Andriji Harloviću iz Zakotorca zbog vrijeđanja kapetana.³⁸ U oba slučaja izrečene su kumulativno i druge kazne: Juroviću i Purišu doživotna zabrana obavljanja stimatorske službe kao i doživotna zabrana svjedočenja, a Harloviću kazna zatvora od 3 mjeseca i novčana kazna od 15 dukata.

³⁰ Ibid. sv. 6, f. 19—21. za 12. 3. 1753. god.

³¹ Ibid. sv. 6, f. 61—61'. za 16. 7. 1754. god.

³² Ibid. sv. 7, f. 123—124'. za 1. 5. 1764. god.

³³ Isp. I. Mitić, Orlandov stup u Dubrovniku, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, sv. X—XI, Dubrovnik 1962/3., str. 233—254; Isti, Prilog... (1), str. 415—416.

³⁴ Lam. Jagn. sv. 2, f. 92—102', 137—143. za 10. 8. 1735. god. Bobanović-Colić bio je izložen na stupu sramote u Dubrovniku. No, kameni stup srama postojao je i u Stonu. Isp. V. Taljerman, Zrnca za povijest Stona, Dubrovnik 1935, str. 42; I. Mitić, Orlandov... (5), str. 248.

³⁵ A. Vučetić, Posljednja kazna morice na Kalamoti 1815. god., Dubrovački list, god. 2, br. 31, za 1. 8. 1925. godine. »Ova se kazna sastojala u tome, da krivac preko mise u nedjelju stoji u crkvi kamenom zvanim morica, obješenim o vratu i drži u ruci užeženu voštanicu.« U grobišnoj crkvi sv. Mihovila u selu Dubravi u pelješkoj Crnoj Gori pronađena je dubrovačka morica koju tamo zovu kažnjeni kamen. Taj kamen dužine je 27, širine 22 i debljine 15 cm, u sredini sa šupljinom promjera 10 cm, tako da se može provući konop i objesiti o vrat. Težak je oko 8—10 kg. Isp. A. Marinović, Povijesna istraživanja na poluotoku Pelješcu, Ljetopis Jugoslavenske akademije, knjiga 66, Zagreb 1962, str. 289.

³⁶ Lam. Jagn. sv. 10, f. 20—20', za 26. 7. 1777. god.

³⁷ Ibid. sv. 7, f. 124—127', za 3. 5. 1764. god.

³⁸ Ibid. sv. 10, f. 39—41. za 1. 1. 1778. god.

Novčana kazna bila je u širokoj primjeni jer je pored represivnog i preventivnog učinka donosila i korist. Zanimljivo je da se pri izricanju te kazne uvijek navodila svrha u koju će se novac upotrijebiti: za popravak palače u Janjini, kapelanije u Trpnju, za plaću vojnika u Dubrovniku, za javne troškove, za pomoć siromasima itd. Novčana kazna najčešće se određivala kao alternacija (u praksi redovito izabrana) zatvorskoj kazni, no izričala se i kao dodatna kazna zatvorskoj, a ponekad i kao jedina kazna.

Visina novčane kazne s vremenom se mijenjala prateći promjene u vrijednosti novca. Odnos prema zatvorskoj kazni uočljiv je kod alternativnog kažnjavanja i tu se zapaža da novčana kazna nije uvijek bila ekvivalentna zatvorskoj kazni. Tako je, na pr. godine 1801. kapetan Lucijan Matov de Pozza kaznio Mata Dabra i Ivana Perušu iz Potomja (koji su se međusobno potukli) sa jednim danom zatvora ili pak novčanom kaznom koja za Dabra iznosi 3, a za Perušu (tužioca) 2 dukata.³⁹ U tom je slučaju kapetan očigledno stupnjevao krivnju, a budući da manju kaznu od jednog dana zatvora nije mogao izreći, ta je kazna bila jednaka za obojicu. No, te iste godine disproporcija zatvorske i novčane kazne očituje se i u presudama gdje je zatvorska kazna bila veća od jednog dana što je indikacija proizvoljnog načina suđenja. Slijedi pregled zatvorskih i novčanih kazni u 1801. godini kada se primjenjuju alternativno, uz napomenu da je sve presude izrekao isti kapetan — Lucijan Matov de Pozza:

1 dan zatvora	— 1 dukat
	— 2 dukata
	— 3 dukata
2 dana zatvora	— 1 dukat
	— 3 dukata
5 dana zatvora	— 6 dukata
12 dana zatvora	— 15 dukata
1 mjesec zatvora	— 20 dukata
	— 50 dukata
2 mjeseca zatvora	— 40 dukata ⁴⁰

Zabrana vršenja određene službe i zabrana svjedočenja određena je samo jednom, u već spomenutom slučaju dvojice stimatura iz Županjeg Sela, Stjepana Jurovića i Franića Puriša koji su, godine 1764. nesavjesno obavljali svoju službu. Puriš je procijenio štetu, a da uopće nije bio na mjestu gdje se šteta dogodila. Zbog toga su kažnjeni doživotnom zabranom svjedočenja i u civilnim i u kriminalnim stvarima pod prijetnjom kazne od 3 godine veslanja na galiji. Kumulativno im je izrečena i tzv. morica.⁴¹

Dvostruka naknada štete dosuđena je samo u jednom slučaju. Godine 1743. Franić Račina iz Trpnja trebao je Vlahu Pušici platiti dvostruku vrijednost ukradene životinje tj. 3 dukata, a pored toga osuđen je i zatvor-

³⁹ Ibid. sv. 13, f. 87'—89'. za 23. 8. 1801. god.

⁴⁰ Ibid. sv. 12, f. 85—87'. za 5. 7. 1795.; sv. 13. f. 61—63, 64, 65. za 21. 7. 1801.; f. 66'—68'. za 25. 7. 1801.; f. 83—85'. za 18. 8. 1801.; f. 87'—89'. za 23. 8. 1801. god.

⁴¹ Ibid. sv. 7, f. 124—127'. za 3. 5. 1764. god.

skom kaznom od 20 dana.⁴² Dvostruka naknada štete istovremeno ima i restitutivni i kazneni karakter.

Među odredbama o restituciji najučestalije su bile one o naknadi štete. Izricale su se u nekoliko karakterističnih slučajeva:

— Kada je štetnik bez zle namjere povrijedio nečiju imovinu prouzročivši štetu.

U tom slučaju tuženik se nije kažnjavao i sadržaj presude činila je jedino odredba o naknadi štete. Razumije se, štetnik je snosio i troškove postupka. Najčešći slučajevi takvog presuđivanja nastajali su kada bi nečija stoka ušla u tuđi posjed i pobrstila usjev, kao i reakcija — ubijanje životinje zatečene u šteti.

— Krada generičnih stvari

Tužbeni zahtjev tada je uperen na naknadu štete, no presudom se tuženiku izriče i kazna.

— Kada je šteta učinjena prilikom vršenja krivičnog djela

U tom slučaju tužbeni zahtjev je prije svega uperen na kažnjavanje učinioca, a presudom se, pored kazne, određuje i naknada štete (jer je, na pr. tužitelj tuženiku prilikom fizičkog napada raspapao košulju, razbio veslo i sl.).

Popravak oštećene stvari dosuđen je samo u jednom slučaju, godine 1734. Pavlu Patkoviću (Pakoviću) iz Kune koji je morao popraviti kazan koji je namjerno bio razbio.⁴³

I povratak stvari dosuđen je u jednom jedinom slučaju, godine 1778. kada Ivan Šestanović iz Zakamenja nije htio vratiti posuđeni malj Baldu Harloviću, tvrdeći da mu je ovaj dužan 5 barila octa.⁴⁴ Nesumnjivo je da se povratak stvari dosuđivao i u slučaju krađe, no, takve presude u »Lamenti di Jagnina« nema jer su svi pronađeni kradljivci ukrali generične stvari.

Kada je krivično djelo prouzrokovalo ozljeđu, učiniocu se nalagalo da ozlijeđenome nadoknadi sve troškove koje je imao za liječnika i lijekove, a osim toga i da nadoknadi izgublenu zaradu za sve dane u kojima, zbog ozljede, nije bio sposoban raditi — tzv. dangube ili dnevnice (»giorinate«). Naknada izgubljene zarade dosuđena je i u jednom posebnom slučaju prekršenog obećanja iz 1758. godine. Braća Andričići iz Trpnja zvali su Matiju Beza na ratu za svičara, a onda ga iznevjerili. Presudom trebaju nadoknaditi Bezmu izgublenu zaradu za dane kad zbog njihova nedolaska nije bio na ratu (a bilo mu je obećano).⁴⁵

U slučajevima klevete ili uvrede ponekad se tuženiku presudom nalagalo da tužiocu pruži moralnu satisfakciju, i to slanjem isprike ili traženjem oprosta »u četiri oka« ili pak traženjem oprostaa odnosno davanjem demantija javno, pred čitavim narodom u nedjelju na misi u župnoj crkvi. Pružanje moralne satisfakcije redovito je bila dodatna kazna (najčešće uz zatvorsku). Tako je 1754. godine Mara Ivanova iz Pijavičina kažnjena zbog klevete sa 6 dana zatvora te da pošalje ispriku (»mandare il perdono«) oklevetanome Nikoli Vuškoviću.⁴⁶ Godine 1768. Frana Antunova Beleca iz Trp-

⁴² Ibid. sv. 3, f. 142—144', za 14. 12. 1742. god.

⁴³ Ibid. sv. 2, f. 37—38. za 13. 7. 1734. god.

⁴⁴ Ibid. sv. 10, f. 77—78. za 30. 7. 1778. god.

⁴⁵ Ibid. sv. 6, f. 128, 132'—137. za 23. 5. 1758. god.

⁴⁶ Ibid. sv. 6, f. 59—59', 71. za 10. 7. 1754. god.

nja, uz 15 dana zatvora, trebala je tražiti oprost od Frane, žene Vicka Kalaisa-Ference te javno, prve nedjelje, izjaviti da je laž ono što joj je bila govorila i zbog čega je tužena.⁴⁷ Ponekad se pružanje moralne satisfakcije osiguravalo pod prijetnjom dodatne zatvorske kazne. Tako je, godine 1778. Martin Brašić, oklevetavši Nikolu Kušurina iz Pijavičina, morao na misi pred čitavim narodom u crkvi u Kuni tražiti oprost, a ako to ne učini dobiti će novu kaznu u trajanju od mjesec dana zatvora.⁴⁸

Troškove postupka (rad kancelarije, kapetana, svjedočenje, troškovi procjenitelja) plaćala je, razumije se, stranka koja je izgubila spor. No, bilo je izuzetaka od tog pravila kada je presudom tuženik bio osuđen zbog svoje protivpravne radnje, a ipak se tužiocu naložilo da plati troškove postupka. Tako je, na primjer, bilo 1787. godine. Marija Matova Andričić tužila je Petra Nikolinog Ferrija iz Trpnja jer ju je dočekao na putu i ugrabio naušnice od zlata. Ferri je osuđen na mjesec dana zatvora, a Marija na plaćanje parničnih troškova.⁴⁹ Takva odluka imala je, bez sumnje, kazneni karakter i posljedica je ocjene da je i tužilac snosio dio odgovornosti za nastali konflikt.

U slučaju obustavljanja postupka zbog pomirenja svaka stranka je sama snosila svoje troškove. U rijetkim slučajevima o tome se donosila i presuda.⁵⁰

Zaključak

Sud Janjinske kapetanije, kao i sudovi ostalih dubrovačkih knežija i kapetanija, bio je nadležan za presuđivanje sporova manjeg značenja (najviša izrečena kazna zatvora iznosila je 3 mjeseca) odnosno manje vrijednosti. Najviše je nalikovao današnjem Općinskom sudu za prekršaje, uz proširenu djelatnost i na građansko-pravne sporove manje vrijednosti. Funkciju suca obavljao je kapetan, a u slučaju njegove spriječenosti njegov zamjenik vicekapetan. Postupak je bio neformalan, elastičan i s vrlo naglašenim inkvizitornim elementima. Kao takav bio je brz, efikasan i pogodan za utvrđivanje prave istine, ali često i proizvoljan, s naglašenim utjecajem osobina samog suca na ishod postupka.

Prilikom odmjeravanja kazne uočava se da se posebna pažnja vodila i o koristi same kazne. Na to ukazuju razne vrste kazni prisilnog rada, a posebno forsiranje novčane kazne. Iako je, doduše, češće bila izrečena kazna zatvora, ipak, uz nju je obično bila određena i alternativna novčana kazna i to u takvom omjeru da bi je osuđenik redovito izabrao. Kao kazne sa izrazito uspješnim psihološkim efektom bile su kazne sramoćenja, u prvom redu tzv. morica.

Opaža se i velika snaga autoriteta suda Janjinske kapetanije tako da čak u 91,70% slučajeva nije bilo potrebno donositi presudu jer je već i sama prijava bila dovoljno jak argumenat da štetnik otkloni potrebu daljnjeg sudskog angažiranja. Također, primjećuje se i snažni utjecaj udaljenosti suda od prebivališta tužioca na njegovu motivaciju za podizanje tužbe, a to ukazuje na veliki broj nepotrebnih parnica, pokrenutih u afektu.

⁴⁷ Ibid. sv. 8, f. 35—36. za 19. 8. 1768. god.

⁴⁸ Ibid. sv. 10, f. 92'—93'. za 17. 8. 1778. god.

⁴⁹ Ibid. sv. 11, f. 2, 3'—4'. za 20. 10. 1787. god.

⁵⁰ Ibid. sv. 12, f. 52—56. za 15. 9. 1794.; f. 60—60', 71—72', 73'—74. za 4. 12. 1794. god.

N e n a d V e k a r i ć

THE COURT OF THE JANJINA CAPTAINCY

Summary

Lower court and administration in the Dubrovnik Republic were organised through districts and captaincies. In this article the activity of the Janjina captaincy which covered the central part of the Pelješac peninsula is analysed. The court of this captaincy was competent over minor cases and of lesser importance. The function of the judge was performed by a captain. The procedure was informal, flexible with inquisitory elements strongly stressed. Thus, it was quick and efficient but also arbitrary and depending on the personal character of the judge himself.

Sentences brought in this court were most practical; a large number of hard labour sentences only go to prove it, as well as the number of fines. Highly efficient sentences arousing shame (*»morica«*) were frequent, too.

The court of Janjina captaincy performed its duties with great authority for 91.7⁰/₀ of cases no sentence was brought; the accusers gave up further charges the accusation itself being enough. Another reason for it was the large distance between the accusers' residence and the court which only proves how many unnecessary lawsuits were performed due to hot temper.